

โครงการเกษตรพื้นบ้านเมืองเถิน

เพื่อให้ทราบถึงกระบวนการดำเนินงานของโครงการเกษตรพื้นบ้านเมืองเถิน ในบทนี้จึงเป็นการสรุปภาพรวมของความเป็นมาวัตถุประสงค์ พื้นที่ดำเนินงาน การดำเนินงาน และวิธีการดำเนินงาน ตลอดจนกิจกรรมการพัฒนาดังกล่าว ที่ทางโครงการเกษตรพื้นบ้านเมืองเถินได้เข้าไปดำเนินการตั้งแต่ปี 2532 อันเป็นที่เริ่มต้นโครงการฯ จนถึงปัจจุบันนี้

2.1 ความเป็นมาของโครงการ

โครงการเกษตรพื้นบ้านเมืองเถินเป็นโครงการที่พัฒนาต่อเนื่องมาจากโครงการพันธุ์ไม้พื้นเมือง ซึ่งมูลนิธิการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคมได้ดำเนินการส่งเสริมในระยะสุดท้ายที่บ้านแม่แก่ง หมู่ 4 ต.แม่ถอด อ.เถิน จ.ลำปาง ซึ่งได้ผลเป็นที่น่าพอใจ จึงได้ขยายโครงการไปหมู่บ้านต่าง ๆ ในเขตพื้นที่ตำบลแม่ถอด โดยได้รับเงินทุนจาก Cuso/BFW และ Thai German Fund มีการขยายกำลังเจ้าหน้าที่เพิ่มมากขึ้น และตั้งสำนักงานระดับสนามเพื่อเป็นที่ประสานงานในการดำเนินงานโครงการ ซึ่งตั้งอยู่ที่ 155/3 หมู่ 7 ต.ล้อมแรด อ.เถิน จ.ลำปาง ระยะเวลาการดำเนินงานโครงการ เริ่มตั้งแต่มกราคม 2532 ถึง ปัจจุบัน 2535

โครงการเกษตรพื้นบ้านเมืองเถินเป็นโครงการที่ฉันทนวิคิดและการทำงานที่มุ่งหมายให้ประชาชนตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อคงความสมดุลย์ของธรรมชาติและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างถูกต้องและเหมาะสม มุ่งให้คนรู้จักการผลิตโดยการทำลายธรรมชาติให้น้อยที่สุด ส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิต ดังนั้น กลุ่มเป้าหมายที่สำคัญที่สุดคือเกษตรกรในชนบทที่ล้าหลัง และด้อยโอกาส ซึ่งเกษตรกรเหล่านั้นได้ทำการผลิตแบบพึ่งพาธรรมชาติมาเป็นเวลาช้านาน โครงการฯ จึงมุ่งเน้นศึกษาค้นคว้าเทคนิคการผลิตที่เหมาะสมกับสภาพของชาวบ้านเพื่อพัฒนาเทคนิคการผลิตแบบพื้นบ้านให้ทันกับสถานการณ์ที่ผันแปรไป คงเทคนิคที่เหมาะสมกับชาวบ้าน รวมทั้งส่งเสริมระบบการเกษตรที่รักษาความสมดุลของธรรมชาติไว้

2.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

โครงการเกษตรพื้นบ้านเมืองเถิน มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ มีดังนี้

- 1) เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของเกษตรกร โดยการเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการเกษตรให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป
- 2) เพื่อเสริมทักษะที่จำเป็นต่อการเกษตรพื้นฐานในการพัฒนาและพึ่งตนเองทางการเกษตร บนพื้นฐานการเกษตรแบบพึ่งตนเองของเกษตรกร
- 3) เพื่อส่งเสริมการเกษตรแบบถาวร โดยกระตุ้นให้เกษตรกรหันมาเข้าใจและร่วมกันรักษาความสมดุลของธรรมชาติและระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติ
- 4) เพื่อถ่ายทอดเทคนิควิทยาที่เหมาะสมให้กับเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรสามารถจัดการและแก้ปัญหาของตัวเอง

อย่างไรก็ตาม ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สนามของโครงการได้รับเปลี่ยนวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในเขตตำบลเงินงาน โดยผ่านกระบวนการพัฒนาเกษตรแบบพื้นบ้าน โดยเน้นวิธีการดำเนินงานให้บรรลุจุดมุ่งหมายในการปฏิบัติสองประการ คือ

1. ยกระดับความรู้ ทักษะ ความชำนาญในการทำเกษตรของชาวบ้านให้ถูกหลักวิชาการ โดยยึดแนวทางการเกษตรแบบถาวร รวมทั้งการปรับปรุงเทคโนโลยีให้เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่
2. โครงการจะสนับสนุนด้านวิชาการ ความรู้ เทคโนโลยีที่เหมาะสมให้กับเกษตรกรในพื้นที่ตำบลเงินงาน รวมทั้งการฝึกอบรมดูงาน ร่วมคิดร่วมทำ เพื่อให้แนวเกษตรแบบถาวรก่อร่างในพื้นที่ตำบลเงินงาน

2.3. พื้นที่ดำเนินงาน

โครงการเกษตรพืชม้านเวียงถิ่น ได้เริ่มดำเนินการอย่างจริงจังในปี พ.ศ. 2532 โดยโครงการ ฯ ได้ดำเนินงานใน 8 หมู่บ้าน ของ ต. แม่ถอด อ. ถิ่น จ. ลำปาง ต่อมาในปี พ.ศ. 2533 โครงการ ฯ ได้เพิ่มบ้านทุ่งเจริญเป็นหมู่บ้านที่ 9 ตามการแบ่งเขตการปกครองของตำบลแม่ถอด ในการปฏิบัติงานของโครงการ ฯ นั้นได้แบ่งเขตการปฏิบัติงานออกเป็น 2 เขต คือ

1. เขตเหนือ ประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน ได้แก่
 - บ้านแม่เตี้ยะใน หมู่ 1
 - บ้านแม่เตี้ยะนอก หมู่ 8 เป็นหมู่บ้านส่งเสริมหลัก
 - บ้านแม่ถอด หมู่ 2
 - บ้านสบเติน หมู่ 6

2. เขตใต้ ประกอบด้วย 5 หมู่บ้าน ได้แก่
 - บ้านทุ่งเจริญ หมู่ 9
 - บ้านแม่เติน หมู่ 3 เป็นหมู่บ้านส่งเสริมหลัก
 - บ้านดงไชย หมู่ 7
 - บ้านแม่ก่ง หมู่ 4 เป็นหมู่บ้านขยายผล
 - บ้านนาบ้านไร่ หมู่ 5

2.4 การดำเนินงานของโครงการ ฯ

โครงการเกษตรพื้นบ้านเมืองเถิน ได้เริ่มดำเนินกิจกรรมโครงการฯ ระหว่างเดือนมกราคม 2532-ธันวาคม 2535 ใน 4 กิจกรรมหลักดังต่อไปนี้

1) การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรขนาดเล็ก การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่ขนาดเล็กมีความจำเป็น เพราะพื้นที่ทำการเกษตรในตำบลแม่ถอด มักจะเป็นพื้นที่ขนาดเล็ก พื้นที่ถือครองด้านการเกษตรเฉลี่ย 7.46 ไร่/ครอบครัว การแสวงหาแหล่งน้ำที่เหมาะสมและต้นทุนต่ำจึงมีความจำเป็น ทางโครงการ ฯ จะทำการเจาะน้ำบาดาลในพื้นที่นาของเกษตรกรโครงการฯ จะเป็นผู้จัดการหาเครื่องเจาะน้ำบาดาลขนาดเล็ก นำไปเจาะในพื้นที่นาของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกองทุนเพื่อการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก ซึ่งเป็นองค์กรชาวบ้านที่โครงการจะริเริ่มให้ชาวบ้านจัดตั้งขึ้น เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการแก้ปัญหาแหล่งน้ำบาดาล เพื่อจะสามารถทำการเกษตรได้ในพื้นที่ประมาณ 3-5 ไร่ ในฤดูแล้ง สามารถใช้งานได้ตลอดไป จนกว่าระดับน้ำใต้ดินจะเปลี่ยนแปลง ซึ่งค่าใช้จ่ายเฉลี่ยบ่อละประมาณ 8,000 บาท พื้นที่หลักที่จะดำเนินการเจาะเน้นพื้นที่นาในพื้นที่ราบของตำบลแม่ถอด นอกจากนี้ ในเขตที่มีน้ำไหลในฤดูฝนหรือโครงการจะปรับปรุงฝายทดน้ำแบบพื้นบ้าน ส่งเสริมการแก้ปัญหาทางเทคนิค การกั้นน้ำของฝายแบบพื้นบ้านผสมผสานเทคนิคแบบต่างๆ ประหยัดต้นทุน สนับสนุนการดำเนินงานและให้คำปรึกษากลุ่มเหมืองฝายที่ทำการทดน้ำเข้าพื้นที่การเกษตรในเขตที่นาเชิงเขา โดยการศึกษา เรียนรู้ และร่วมกันแก้ปัญหา กับชาวบ้านในพื้นที่ดำเนินการ

2) การพัฒนาการเกษตรแบบพื้นบ้าน การเกษตรแบบพื้นบ้านเป็นรากฐานที่ดีของการเกษตรที่มุ่งพึ่งตนเอง และรักษาสภาพแวดล้อม เป็นเกษตรที่ปราศจากมลภาวะที่เป็นพิษ นับเป็นสิ่งที่ต้องส่งเสริม แต่การเกษตรพื้นบ้านขาดการจัดการที่ดี ทำให้ต้องคุณภาพลงไป จึงควรปรับปรุงเทคนิควิธีการจัดการอย่างถูกต้อง เพื่อเสริมคุณค่าของการเกษตรแบบพื้นบ้านอันเป็นการเกษตรที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน

สำหรับกิจกรรมที่สำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาเกษตร คือ

2.1 การปรับปรุงดินแบบอินทรีย์ เพื่อเป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์ดินอย่างถูกต้อง ทำให้ดินอุดมสมบูรณ์ด้วยธาตุอาหารของพืช การปลูกพืชคลุมดิน การส่งเสริมให้เกษตรกรใช้ปุ๋ยพืชสดปุ๋ยคอก เป็นหลักสำคัญของการปรับปรุงดินแบบอินทรีย์ นอกจากนี้การส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเกษตรแบบถาวรในที่ดอน โดยการส่งเสริมให้ปลูกพืชสวน ไม้ยืนต้นต่าง ๆ ที่เป็นพืชเศรษฐกิจ อันจะเป็นการแก้ปัญหาการทำไร่เลื่อนลอยของเกษตรกรที่ทำไร่ในที่ดิน

2.2 การส่งเสริมการปลูกพืชพื้นเมือง การทำการเกษตรแบบพึ่งตนเองจำเป็นต้องพึ่งตนเองในทุกด้าน การแสวงหาพันธุ์พืชพื้นเมืองที่มีคุณภาพดี คงทนต่อโรคและแมลง เป็นสิ่งจำเป็นโดยเฉพาะพืชประเภทผักต่าง ๆ นอกจากนี้พันธุ์พืชพื้นเมืองผลไม้ของไทยหลายชนิดมีคุณภาพดี การศึกษาพัฒนาพันธุ์พืชพื้นเมืองจึงเป็นสิ่งที่เหมาะสมกับการเกษตรแบบพึ่งบ้าน การส่งเสริมการปลูกพืชจะคัดเลือกพันธุ์พืชสวนที่เจริญเติบโตได้ดีในท้องถิ่นขยายพันธุ์ให้แก่เกษตรกร

2.3 การส่งเสริมการปลูกพืชแนวระดับ เพื่อป้องกันการพังทลายของหน้าดินในที่ลาดชัน เพื่อส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ดินอย่างถูกต้อง ลดการทำไร่แบบเลื่อนลอยมาเป็นทำการเกษตรแบบถาวร อันเป็นการรักษาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศวิทยาให้สมดุล การปลูกพืชแนวระดับเพื่อป้องกันการพังทลายของดินการปรับปรุงดินให้ดินสมบูรณ์ด้วยธาตุอาหารพืชเป็นการรักษาความชุ่มชื้นในดิน และป้องกันไฟป่า ทั้งยังสามารถปลูกพืชไร่ได้เป็นอย่างดี เป็นการลดแรงงานการบุกเบิกป่าใหม่ สามารถทำการเกษตรบนที่ดินเดิมต่อไป โดยการปลูกพืชยืนต้นในที่ดินที่ลาดชันที่ได้รับการปรับปรุงเหล่านี้

2.4 ส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์จากที่ดินได้เต็มที่ มีแนวทางการเกษตรแบบพึ่งตนเอง เช่น การเลี้ยงปลาในนาข้าว การปลูกพืชหมุนเวียน การปลูกพืชแบบสลับ และการทำการเกษตรแบบผสมผสาน โดยการส่งเสริมให้เกษตรกรดำเนินการตามสภาพของตนเอง คำนึงถึงความเหมาะสมและสภาพของที่ดินและความต้องการของเกษตรกร

3) การส่งเสริมการป้องกันกำจัดศัตรูพืชโดยไม่ใช้สารพิษเคมี โครงการพันธุ์ไม้พื้นเมือง ได้ศึกษาความเป็นไปได้ และมีข้อมูลเกี่ยวกับการกำจัดศัตรูพืชโดยใช้สารจากพืชมาก่อน และควรส่งเสริมต่อไป เพราะการป้องกันกำจัดศัตรูพืชโดยใช้สารพิษเคมีก่อให้เกิดมลภาวะ เป็นพิษเป็นอันตรายต่อเกษตรกรโดยตรงอาจตกค้างถึงผู้บริโภค โภชนาผลผลิต และยังทำให้แมลงที่เป็นประโยชน์ต่อพืชหลายชนิดถูกทำลายลงโดยการ ใช้สารพิษเคมี การใช้สารจากพืชมาป้องกันกำจัดศัตรูพืชนั้น ไม่มีมลภาวะที่เป็นพิษ ทั้งพิษของสารจากพืชจะไม่ตกค้าง สลายตัวเร็วในธรรมชาติ บางชนิดไม่เป็นพิษต่อแมลงหรือสัตว์ชนิดอื่น การส่งเสริมการป้องกันกำจัดศัตรูพืช โดยไม่ใช้สารพิษเคมี ควบคู่กับการพัฒนาการเกษตรพื้นบ้าน อันเป็นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์และเป็นการพึ่งตนเองของเกษตรกรอีกประการหนึ่งด้วย

4) ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเทคนิควิทยา ระหว่างเกษตรกรในพื้นที่และบุคคลทั่วไป จัดให้มีการฝึกอบรมเกษตรกรแลกเปลี่ยนข้อมูลกับหน่วยงานอื่น เป็นแหล่งบริการทางวิชาการให้กับชาวบ้านในพื้นที่และผู้สนใจทั่วไป จัดทำสื่อเพื่อการเผยแพร่ เช่น สไลด์ วัสดุ วิทยุ การรวบรวมข้อมูลทำหนังสือเผยแพร่ รวบรวมข้อมูลด้านการเกษตร เพื่อบริการด้านวิชาการให้กับเกษตรกร

2.5 วิธีดำเนินงานของโครงการ ฯ

โครงการเกษตรพื้นบ้านเมืองเถิน ได้มีวิธีดำเนินงานกิจกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ดังนี้

1) โครงการ ฯ จะร่วมดำเนินงานกิจกรรมร่วมกับเกษตรกรที่สนใจ โครงการ ฯ คัดเลือกเกษตรกรที่สนใจเข้าร่วมโครงการ โดยตรง และเน้นหนักการทำงานร่วมกับกลุ่มที่สนใจด้านต่าง ๆ ในแต่ละหมู่บ้าน โดยแบ่งกิจกรรมจากกลุ่มสนใจ มุ่งพัฒนากลุ่มเกษตรกรที่สนใจให้เป็นตัวอย่างแก่เกษตรกรที่สนใจแต่ละหมู่บ้าน ไม่ได้ทำกิจกรรมครอบคลุมกับเกษตรกรทุกคนในหมู่บ้าน

2) กิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการฯ เริ่มจากความต้องการขั้นพื้นฐานของชาวบ้าน โดยการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน เริ่มในวิธีการที่แตกต่างกันโดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมความเหมาะสมของชุมชนแต่ละพื้นที่ แต่เป้าหมายของกิจกรรมเหล่านั้น ต้องมุ่งไปสู่การพัฒนาการเกษตรแบบพื้นบ้าน ไปสู่การเกษตรแบบพึ่งตนเอง

3) การส่งเสริมของโครงการฯ เริ่มต้นที่การแก้ปัญหาของเกษตรกรแต่ละคน และค่อยพัฒนาไปสู่การแก้ปัญหาาร่วมกัน สัมผัสซึ่งกันและกันของเกษตรกร เน้นการพัฒนาศักยภาพของการแก้ปัญหาของตนเองของเกษตรกรแต่ละคน สู่อการแก้ปัญหาแบบกระบวนการกลุ่ม

4) ดำเนินการส่งเสริมการเกษตรแบบพึ่งตนเอง โดยการให้ทรัพยากรในห้องถื่นให้เป็นประโยชน์ที่สุด ค้นคว้าวิทยาการและเทคนิคแบบพื้นบ้าน ปรับเทคนิคสมัยใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น ให้เกษตรกรสามารถควบคุมจัดการเทคนิคเหล่านั้นได้ด้วยตนเอง โดยศึกษาความเป็นไปได้ตามลักษณะแต่ละพื้นที่ เช่น การทำการเกษตรผสมผสาน การทำไร่นาป่าผสม การเลี้ยงปลาในนาข้าว เป็นต้น

5) เจ้าหน้าที่โครงการฯ จะเป็นผู้ให้คำปรึกษา จัดการฝึกอบรม ประสานงาน ติดตามปัญหาและรับผิดชอบอย่างใกล้ชิดในหมู่บ้าน โดยเจ้าหน้าที่เกษตรจะให้คนคอยติดตามกลุ่มสนใจในหมู่บ้านต่างๆ อย่างใกล้ชิด เจ้าหน้าที่จะดำเนินกิจกรรมโดยเน้นการมีส่วนร่วมจากชาวบ้านในชุมชน

2.6 กิจกรรมการดำเนินงานที่ผ่านมา

2.6.1 กิจกรรมการดำเนินงานของโครงการในปี 2532

โครงการได้ดำเนินกิจกรรมดังต่อไปนี้

- 1) โครงการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรขนาดเล็ก ประกอบด้วย
 - โครงการเจาะน้ำบาดาล
 - โครงการเหมืองฝาย

2) โครงการเกษตรแบบถาวร

- การส่งเสริมปลูกผักพื้นเมือง
- โครงการปรับปรุงดินแบบอินทรีย์
- โครงการเกษตรผสมผสาน ได้แก่ การปลูกไม้ผลยืนต้น การเลี้ยงปลาในนาข้าว การเลี้ยงปลาแบบบ่อตื้น และบ่อซีเมนต์
- การป้องกันกำจัดศัตรูพืชโดยไม่ใช้สารเคมี

3) โครงการศึกษาแลกเปลี่ยน ฝึกอบรม และดูงาน

- อบรมเกษตรกร 3 ครั้ง
- อบรมย่อยในหมู่บ้าน 4 ครั้ง

4) โครงการสื่อเพื่อการเผยแพร่ และข้อมูลหมู่บ้าน แบ่งเป็น

- สื่อเพื่อการเผยแพร่ มีการรวบรวมสื่อต่าง ๆ เช่น สไลด์ เอกสาร และข้อมูลเพื่อจัดทำเป็นเอกสารเผยแพร่
- ข้อมูลหมู่บ้าน มีการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของประชากรใน ต.แม่ถอด

จากการสรุปทบทวนและปัญหาต่าง ๆ ที่ประสบในช่วงเวลา 1 ปี โครงการ ฯ ได้ใช้เป็นฐานในการวางแผนดำเนินงานกิจกรรมในปี 2533 ต่อไป ซึ่งส่วนใหญ่ยังคงดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องจากปี 2532 โดยขยายผลออกไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ ให้กว้างขวางขึ้น สำหรับกิจกรรมที่ล้มเลิกไป ได้แก่ การส่งเสริมปลูกผักพื้นเมือง และการป้องกันกำจัดศัตรูพืชโดยไม่ใช้สารเคมี

2.6.2 กิจกรรมการดำเนินงานของโครงการในปี 2533

โครงการได้ดำเนินกิจกรรมดังต่อไปนี้

- 1) โครงการเกษตรผสมผสาน ได้แก่
 - การปลูกไม้ผลถาวร
 - การเลี้ยงปลาในนาข้าว ในบ่อต้น และในบ่อซีเมนต์
 - การปรับปรุงดินแบบอินทรีย์
 - + การทำปุ๋ยหมัก
 - + ปุ๋ยพืชสด
 - + การปลูกพืชแนวระดับเพื่อป้องกันการพังทลายของหน้าดินในที่ลาดชัน
- 2) การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กเพื่อการเกษตร ได้แก่
 - การเจาะบ่อนบาดาล
 - การปรับปรุงเหมืองฝาย
- 3) การฝึกอบรมและทัศนศึกษาดูงาน
 - การนำสมาชิกกิจกรรมไปดูงานต่างพื้นที่
 - การอบรมย่อยเฉพาะเรื่อง เช่น การอบรมการขยายพันธุ์พืช การอบรมการขยายพันธุ์ปลาน้ำจืด เป็นต้น
- 4) สื่อเพื่อการส่งเสริมและเผยแพร่ เพื่อประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรได้เข้าร่วมโครงการ ฯ และมีทักษะในการประกอบอาชีพการเกษตร
 - จัดซื้อนิตยสารการเกษตร
 - จัดทำป้ายกิจกรรมในแต่ละหมู่บ้าน
 - จัดทำสไลด์ชุดมรรยาธกับธรรมชาติ ทั้งนี้ได้ทำงานประชาสัมพันธ์งานโดย
 - เข้าร่วมประชุมสภาตำบล ทุกวันที่ 13 ของทุกเดือน
 - เข้าร่วมประชุม กรอ. ทุก 3 เดือน
 - เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมทั้งในและนอกพื้นที่ปฏิบัติงานของโครงการ ฯ

5) การติดตามประเมินผล

- โครงการ ฯ ได้จัดสัมมนา 1 วัน เพื่อรายงานผลการดำเนินงาน 1 ปี 6 เดือน และแสวงหาทิศทางในอนาคตของโครงการ ฯ โดยผู้เข้าร่วมสัมมนาประกอบด้วยเจ้าหน้าที่จากมูลนิธิ ฯ เจ้าหน้าที่ 9 โครงการ ฯ เจ้าหน้าที่จากองค์กรข้างเคียง เจ้าหน้าที่จากภาครัฐบาล ผู้นำชุมชน และสมาชิกกลุ่มกิจกรรม
- งานสนาม ได้จัดทำสรุปและประเมินผลทุก 3 เดือน

ในการดำเนินงานกิจกรรมปี 2532 - 2533 นับเป็นเวลา 2 ปีนี้ โครงการ ฯ ได้ดำเนินงานภายใต้แนวคิดที่มุ่งเน้นประโยชน์สูงสุดสู่ชาวบ้าน และเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ได้ส่งเสริมให้เกษตรกรพัฒนาอาชีพการเกษตรแบบพึ่งตนเอง และสอดคล้องกับวิถีธรรมชาติ ซึ่งทำให้เกษตรกรหันมาให้ความสำคัญในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์มากขึ้น ซึ่งในปี 2534 ตามแผนการดำเนินงานกิจกรรม โครงการ ฯ ยังคงสืบเนื่องกิจกรรมที่ดำเนินการที่ผ่านมาจากปี 2533 และมีการเพิ่มเติมวิธีการจัดการของบางกิจกรรม ตลอดจนได้ทำกิจกรรมการปรับปรุงพันธุ์สัตว์เพิ่มมากขึ้น

2.6.3 กิจกรรมการดำเนินงานของโครงการในปี 2534

โครงการ ได้ดำเนินกิจกรรมดังต่อไปนี้

1) โครงการ เกษตรแบบผสมผสาน

(1) การปลูกไม้ผลถาวร

- ใช้กองทุน ไม้ผลของทุกกลุ่มจัดซื้อพันธุ์ไม้ซ่อมเสริม
- เพาะพันธุ์พืชพื้นเมืองที่หาได้ในท้องถิ่นและที่กำลังจะสูญพันธุ์ใส่ถุงพลาสติก
- ติดตามแนะนำทางด้านเทคนิควิชาการแก่สมาชิก เครื่องช่วย
- เสริมกระบวนการเรียนรู้ให้กลุ่มไม้ผลทุกกลุ่ม

- (2) การเลี้ยงปลาในนาข้าว ไร่ช่อดิน และไร่ช่อซีเมนต์
- จัดซื้อแม่พันธุ์ปลาสำหรับเพาะพันธุ์เพื่อแจกจ่ายแก่สมาชิกผู้เลี้ยงปลา
 - ขยายการอบรม สาธิตการขยายพันธุ์ปลาไปสู่เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาทุกหมู่บ้าน
 - ติดตามให้คำแนะนำ เกี่ยวกับ เทคนิคการ เลี้ยงปลาให้แก่เกษตรกรทุกหมู่บ้าน

- (3) การปรับปรุงดินแบบอินทรีย์
- จัดซื้อ เมล็ดพืชสำหรับปรับปรุงดิน
 - ขยายการปลูกพืชแนวระดับ
 - ขยายการทำปุ๋ยพืชสด
 - ขยายการทำปุ๋ยหมัก

- (4) การปรับปรุงพันธุ์สัตว์
- ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 - จัดตั้งกองทุนยาสัตว์ในหมู่บ้านเป้าหมาย
 - จัดการ เรื่องสุขภาพยาสัตว์
 - อบรมอาสาสมัครปศุสัตว์
 - จัดซื้อ เมล็ดพันธุ์สุ่ม้าสำหรับแปลงหญ้าสาธิต
 - จัดทำออกจัดการรวมของทุกกลุ่ม
 - ปรับปรุงทำเลเลี้ยงสัตว์ชุมชน

2) โครงการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

- ปรับปรุงคูเหมืองฝาย
- ปรับปรุงคูเหมืองดินให้เป็นเหมืองคอนกรีต
- ติดตามทำข้อมูลด้านต่าง ๆ ของเหมืองฝาย
- เสริมกระบวนการ เรียนรู้แก่กลุ่มเหมืองฝายทุกกลุ่ม

3) โครงการฝึกอบรม

- อบรมย่อย เดือนละ 1 ครั้ง
- อบรม ชำนาญ 3 เดือน/ครั้ง
- จัดทัศนศึกษาสำหรับเกษตรกร
- จัดอบรมทัศนศึกษาสำหรับเจ้าหน้าที่

4) ข้อมูลสื่อเพื่อการส่งเสริมและเผยแพร่

- จัดซื้อเตี๊ยมสาร วารสาร เกี่ยวกับการเกษตร
- จัดซื้อฟิล์มและอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับสื่อ
- ทำข้อมูล โดยละเอียดทุกกิจกรรม
- จัดซื้อโทรทัศน์ และ เครื่องเล่นวีดีโอเทป

5) การติดตามผลประเมินผล

- ประเมินผลระดับสนาม
- ประเมินผลระดับโครงการ

6) การรายงานการดำเนินงาน

- เจ้าหน้าที่รายงานการดำเนินงาน 1 ครั้ง/เดือน
- ผู้ประสานงานรายงานต่อมูลนิธิ ๓ เดือน/ครั้ง 6 เดือน/ครั้ง
- 1 ปี/ครั้ง